

ВРИЈЕМЕ И ПИСЦИ

(Др Јован Чађеновић, "Побједници времена", "Цветник" - Нови Сад и Културно просвјетна заједница Подгорице, 1994)

Појавила се књига есеја ("огледи и критике") под насловом "Побједници времена" истакнутог историчара књижевности и књижевног критичара проф. др Јована Чађеновића.

Ово је једна од бројних књига овог аутора, али и писца вриједних есеја и студија и једног од наших најбољих тумача књижевно-историјских референци и токова.

У књизи "Побједници времена" проф. Чађеновић, као критичар јасно прочишћеног регистра, обухвата књижевне реалности и са великим искуством обликује различите књижевне структуре и процесе, како класичне тако и савремене, проничући у суштину дјела више од двадесет књижевника и књижевних критичара. "Временицом" иде кроз литературно наслеђе и даје широке и разнобојне слике књижевности различитих епоха, различитих историјских околности али и нове ковитлаце немирне стварности, у којима су ствараде и стварају неколике генерације писаца, сагледава традиције које слиједе, третира важна питања савремене књижевности и културног живота, уз одговарајућу теоријску симетрију и избалансираност. Разноликост проблематике није само у шароликости поглавља, већ и у бројности озбиљних есеја и теоријских расуђивања виђених кроз призму умјетничке вриједности и специфичности дјела у веома дугом (више него двовјековном) периоду - од Рувима и Сарајлије до Ђосића и Килибарде. Суптилни поступком Чађеновић је створио особено архитектонски конструисано дјело у четири поглавља, од којих је прво - "Са извора чарних гора" - најкраће, а за њим слиједе: "Преци", "Савременици", "Критичари и историчари". Значи, на првом мјесту су

прилози из књижевне баштине, писци који су у деветнаестом вијеку много урадили за народ и културу и чија су дијела трајно актуелна, па писци из савремене књижевности, књижевне критике и историје, чија дјела имају снажне поруке. Иако се односе на писце различитих времена, подручја и неуједначених домета и њихово стваралаштво неједнаке тежине и занимљивости, аутор називима поглавља успоставља лук временског и просторног премошћавања. Стога и књижевно-историјске и теоријске рефлексije представљају различите литерарне стилове и истичу особен сензибилитет и приступ умјетничком дјелу. Нека запажања ауторова су и необичне љепоте, као што је случај у вишеструким књижевно научним тумачењима списатељског прегалаштва Рувима Нешковића (почиње да пише 1777), Симе Милутиновића Сарајлије (пише и сакупља умотворине од 1816), Лазе Костића и Марка Миљанова, као и појединих представника табора савременика, међу којима Чедо Вуковића, Добрице Ћосића, Миодрага Булатовића и Радивоја Лоле Ђукића. Прегледи књижевне критике из раније и новије прошлости дају се у интерпретацијама различитих критичких модела и различитих углова из којих су посматрали свијет и тумачили књижевну умјетност, а снажније интелектуалне ефекте имају осврти (у овом тематском блоку) на књижевно-критичке акорде Марка Цара и Јевта Миловића.

Чађеновићеви радови књижевног портретисања постављају на права мјеста синтезу стваралаштва и животног пута. Аутор даје приоритет стваралаштву над биографијом ако није по сриједи поистовјећивање јунака књижевног дјела с писцем. Есеји о којима је ријеч, уједно откривају и свог аутора као снажну личност књижевног историчара и критичара, који тумачи писце, сагледава хронологију њиховог рада и живота, библиографију, али и полемише са њиховим ставовима. Интелектуалним и опсесивно емотивним поступком и набојем проф. др Ј. Чађеновић анализира богат и плодотворан рад писаца који су у центру његове пажње, њихова сложена дијела, обиље тематског материјала и асоцијација уз изузетну разноликост у обухватању и селекцији књижевне грађе. Суздржаност ауторских емоција у природи је научног рада, али овдје избијају на површину одговарајућа емоционална саживљавања (према Сегединцу и Карађорђу) или одбојност према јунаку (Обреновићу и Рњезу). Неуморни др. Чађеновић спроводи све то кроз сопствене књижевно теоријске филтере и комуникационе и компаративне компоненте и аналогije. При свој разноликости његове есеје обједињују ком-

плексност у контексту интерпретације и поређења, али обухватају и велики круг књижевно-умјетничких феномена.

Књига Јована Чађеновића "Побједници времена" занимљиво је огледало у којем се виде многи књижевни обриси и прожимања, а по дубини и јасности анализираних и синтезованих карактеристика, значајна је појава у науци о књижевности.

Др Јеврем Бјелица